

Noten

1. Er is van 16-18 februari een bijeenkomst geweest te Lunteren waar 'technici uit het buitenland hun ervaringen hebben besproken met de Nederlandse betrokkenen'. Van Nederlandse zijde is gewezen op de problemen die er zijn met het brandschilderen, de mogelijkheden die er zijn voor diverse voorzetglazen en een nieuwe lijmtechniek voor gebroken gebrandschilderd glas.

Vervolgens heeft op 13 mei te Zeist een symposium plaats gehad waarbij in discussies en lezingen de stand van zaken aan de orde is geweest. Daarbij waren o.a. glazeniers, architecten en overige geïnteresseerden aanwezig.

2. Peter Gibson is leider van het glazeniers- en onderzoekscentrum dat is verbonden aan de kathedraal van York in Engeland. Hij stelde in Lunteren dat je enerzijds uiterst behoedzaam moet werken, anderzijds soms iets moet 'durven'. Hij toonde tijdens het congres fraaie voorbeelden van deze opvatting.

3. C. Peeters. 'Behouden gaat voor vernieuwen'. Nieuws Bulletin van de K.N.O.B. jrg. '76, (1977) nr 1, blz. 3-7 (Bevat veel literatuurgegevens).

4. T. Stambolov. 'Verwering van gebrandschilderde vensters' Syllabus studiedag Conservering gebrandschilderd glas, Zeist, 1981. Verder te noemen 'Syllabus'.

5. T. Stambolov en J.R.J. van Asperen de Boer. 'The Deterioration and Conservation of Porous Building Materials in Monuments', Rome 1976. Uitgave: International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property, 13: Via di San Michele, 00135 Rome, Italy.

6. Francis Bacon was een Engels filosoof die in 1620 te Londen zijn belangrijkste werk 'Novum Organum' het licht deed zien. Volgens hem was het doel van wetenschap niet het verschaffen van argumenten maar van kundigheden, geen formele bewijsvoeringen, maar experimenten moesten tot dieper inzicht leiden in de natuurwetten, opdat men die vervolgens kon toepassen ter verkrijging van betere levensvoorwaarden.

7. R. Newton. 'The Deterioration and Conservation of Painted Glass, a Critical Bibliography and three Researchpapers.' (Londen, 1974. British Academy of Oxford). Roy Newton stelt vast dat tot in de late Middeleeuwen de ramen van sommige kathedraalen een wasbeurt kregen. Dit boekje mag gelden als een belangrijk overzichtswerk. Helaas is het moeilijk meer verkrijgbaar.

8. H. Janse. 'Onderzoek en documentatie'. (Syllabus).

9. De inspirerende en informatieve rondleidingen die worden gegeven door kosten N. Metselaar en zijn vrouw in de St. Jans-kerk hebben in binnen- en buitenland op niet geringe wijze bijgedragen tot bewondering van de glazen. Op verzoek wordt er ook aandacht gegeven aan de technische aspecten.

10. P. A. Terwen. 'De verlijming van gebrandschilderd glas' Syllabus

11. C. Boito. 'La Ricostruzione del Patrimonio Artistico Italiano', Rome 1950, blz. 15 en ook 'Il Monumento per l'Uomo', Records of the Second International Congress of Restoration, Venezia, 1964, 25-31 maart, blz. 29-46.

Voor de syllabus van de studiedag te Zeist wende men zich tot de afdeling Voorlichting van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Broederplein 41 Zeist, tel. no. 03404-28122

R. Crèvecoeur (Rijksdienst Monumentenzorg)

P.A. Terwen (Rijksmuseum)

Dwarsligger met grote verdienen!

door mr. drs. R. Hotke,
directeur-generaal voor culturele zaken
van het Ministerie van C.R.M.

'Bond Heemschut vaart sinds kort progressieve koers' luidt een kop in NRC Handelsblad van 1 augustus van dit jaar. De man, die dat heeft neergeschreven, heeft er niet zoveel van begrepen. Was het soms niet vooruitstrevend, revolutionair welhaast, om in 1911 te willen waken voor de schoonheid van Nederland, om je in te zetten voor het behoud en de bescherming van bestaande en het scheppen van nieuwe schoonheid? Me dunkt.

Het begrip 'ontsiende reclame' is door Heemschut geïntroduceerd lang voordat iemand er van had gehoord. Voor zover ik de wereld bereisd heb, ken ik geen land, dat zo 'reclameschoon' is als Nederland. Let u maar eens op, wanneer u in het buitenland bent; hoe dichter u een groot internationaal vliegveld nadert, hoe meer het landschap verduisterd wordt door steeds grotere reclameborden van alle denkbare verlokkingen, die u elders wachten. En rondom Schiphol? Niets daarvan. Nu wil ik niet zeggen, dat dat aan Heemschut te danken is. Maar het is wel Heemschut geweest, dat het Nederlandse volk en zijn bestuurders – tot vervelens toe zou ik bijna willen zeggen – heeft ingehamerd, dat er grenzen zijn aan wat wij ons aan lelijkheid kunnen veroorloven.

Een ander aspect. Al in 1911 schreef Heemschut, naast het behoud van de bestaande, het scheppen van nieuwe schoonheid in zijn vaandel. Toch geen teken van pure behoudzucht, als je denkt, dat er vandaag de dag nog monumentenzorgers zijn, die kippevel krijgen bij de gedachte, dat er in een historische omgeving iets nieuws gebouwd zou kunnen worden (een hedendaagse boerderij hoeft het landschap niet perse te ontsieren!).

NRC Handelsblad doet de Bond Heemschut onrecht aan door het doen voorkomen alsof hij tot voor kort alleen maar op de rem trapte en pas sinds kort af en toe ook een beetje gas geeft.

Een geheel ander verhaal is, dat Heem-

schut zich vaak moest manifesteren als een dwarsligger. Maar is dat zo verwonderlijk als je om je heen ziet, dat de schoonheid van Nederland keer op keer bedreigd en aangetast wordt? Vele jaren is Heemschut vrijwel de enige organisatie geweest, die daartegen zijn stem verhef. Dat daarbij wel eens wegen bewandeld of methoden gebruikt werden, die sommigen onwelgevallig waren, is misschien niet te rechtvaardigen, te begrijpen is het wel. Een kat in nood maakt nu eenmaal rare sprongen.

Om een ander beeld te gebruiken: Heemschut is de luis in de pels van al degenen, particulieren en overheden, die het in hun macht hebben Nederland mooi te houden of te maken. Heemschut staat daarin tegenwoordig niet meer alleen, maar hij heeft wel het spit afgebeten. Dat blijft de grote verdienste van de 70-jarige jubilaris.

Heemschut is niet de oudste organisatie, die zich bekommert om onze monumenten. Anderen waren voorgegaan, zoals de Oudheidkundige Bond en Oud-Leiden om er maar enkele te noemen. Velen zijn gevolgd. Ons land is nu vele tientallen verenigingen, stichtingen, genootschappen enz. rijk, die min of meer op hetzelfde terrein als Heemschut werkzaam zijn, hetzij dat zij hun zorgen over een speciale categorie monumenten uitstrekken, zoals Menno van Coehoorn, De Hollandsche Molen en de Vrienden der Geldersche Kasteelen, hetzij dat zij zich regionaal of lokaal de zorg voor de schoonheid van de stad en landschap aantrekken.

Het is lange tijd als een bezwaar gevoeld, dat al deze organisaties gescheiden plachten op te trekken, waardoor zij nauwelijks een vuist konden maken, zelfs veelal niet ernstig genomen werden. Anders gezegd: de monumentenzorg in Nederland heeft nauwelijks een achterban, die bereid en in staat is met vliegende vaandels en slaande trom het Binnenhof op te trekken en zoveel lawaai te maken, dat in 's lands Vergaderzaal nu eindelijk eens meer dan incidentele aandacht aan de monumentenzorg besteed wordt. Zover zal het waarschijnlijk wel nooit komen en daartoe leent het onderwerp zich wellicht ook niet. Maar toch werd het hoog tijd de handen ineen te slaan om front te kunnen maken tegen die krachten in de samenleving die, indien hun geen halt toegeroepen wordt, verdere aantasting van de schoonheid en van de leefbaarheid van ons land tot gevolg zullen hebben. Daarom is het goed, dat nu al weer verscheidene jaren gele-

den de Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming (NCM) in het leven is geroepen als overkoepeling en bundeling van al die vele organisaties, die zich ieder op hun eigen wijze uiteindelijk voor hetzelfde doel inzetten. Dat Heemschut in de NCM een belangrijke plaats inneemt, behoeft geen verwondering te baren.

Er is sedert 1911 veel ten goede veranderd.

Er is een Monumentenwet; er zijn een Rijksdienst en een Rijkscommissie voor de Monumentenzorg; er zijn gemeentelijke monumentenbureaus, steeds meer gemeenten hebben een monumentenverordening; monumentennota's van provincies en gemeenten verschijnen aan de lopende band.

Kortom, de belangstelling voor monumenten en voor monumentenzorg is vooral in de laatste jaren sterk gegroeid en groeit nog steeds. Dat zou kunnen leiden tot de gevolgtrekking, dat Heemschut zijn werk gedaan en zijn tijd gehad heeft.

Niets is minder waar.

Er moge dan meer belangstelling en aandacht gekomen zijn voor de leefbaarheid van Nederland, waarin de gebouwde omgeving tegenwoordig een plaats heeft gekregen gelijk aan die, welke 'groen' al lang inneemt, waakzaamheid blijft geboden. Er zal altijd een waakhond nodig blijven, die aanslaat, wanneer onverlaten ons erf trachten binnen te dringen.

Het staat Heemschut op het lijf geschreven die rol te vervullen, al 70 jaar en nog 70 jaar.

Een belangrijke verjaardag

Heemschut

wie de 70-jarige een geschenkje wil aanreiken, hier volgt het gironummer 124 362.

Vitaliteit bestendigen

door **H. J. L. Vonhoff**,
commissaris der Koningin in de provincie Groningen; voorzitter van de Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming (N.C.M.).

Bond Heemschut 70 jaar. Voor iedereen die geïnteresseerd is in monumenten een reden om na te gaan, wat dat voor de monumentenbescherming in ons land heeft betekend. Het aandeel van de Bond Heemschut is daarin immers niet gering geweest. Zonder andere belangrijke verenigingen en organisaties op dit gebied te kort te doen kan geconstateerd worden, dat Bond Heemschut en monumentenzorg synoniemen zijn geworden. Het is niet onbegrijpelijk, dat in

